

Необходимост от обучение и повишаване на професионалните знания и умения на професионалистите по здравни грижи за пациенти с изгаряне

Варвара Панчева, Валентин Василев, Владимир Гончев

Need for Training and Enhancement of Professional Knowledge and Skills of Health Care Professionals for Burn Patients

Varvara Pancheva, Valentin Vassilev, Vladimir Gonchev

Резюме

Въведение: Травмите от изгаряния са важен глобален проблем за общественото здраве с медицинско, социално и икономическо значение. Изгарянията са ежедневие в битовата, професионалната и училищната среда на съвременните общества. Те са съществена част от спешните състояния, водещи до сериозни последици за здравето и живота на пострадалите. Спецификата на лечебния процес и грижите за пациенти с изгаряния заемат значимо място в дейността на специалистите по здравни грижи, участващи във всеки етап на лечебно-диагностичния процес, изискват мултидисциплинарен подход от медицинските екипи от всички структури на здравната система. Това налага необходимост от повишаване на информираността и професионалната компетентност по отношение на рисковите фактори, тежестта на травмата, допълнителното поведение към пострадалите на мястото на инцидента, както и оказването на първа медицинска помощ в извънболнични условия, което ще допринесе за по-добро качество на медицинската помощ.

Цел: да се проучи подготовката, опита и компетентността, както и потребността от повишаване на професионалните знания и умения на специалистите по здравни грижи във връзка с изгарянията.

Материал и методи: Анкетирани със специално разработена от екипа анкетна карта са 54 медицински сестри, на средна възраст 49,9 години от спешно-приемно и хирургическо отделения на УМБАЛ-Бургас. Резултати: Като добре подготвени теоретически и практически се самооценяват 27,8%, респективно 30,6% от респондентите; категорично не познават превъзрочните техники при изгаряния (25%), както и съвременните материали и локални средства за лечението им (33,3%). Липсват или са недостатъчни стандартните протоколи за сестрински грижи при пациенти с изгаряне (61,1%). При 74,9% от респондентите се установява необходимост и желание за обучение и повишаване на професионалните знания и умения при изгаряния. Заключение: Налице са потребности от попълване и осъвременяване подготовката на медицинските сестри за предоставяне на здравни грижи при болни с изгаряния чрез организационни и квалификационни мерки.

Ключови думи: изгаряне, обучение, професионални знания и умения, здравни грижи, медицински сестри

Summary:

Introduction: Burn injuries are an important global public health problem of medical, social and economic importance. Burns are a daily occurrence in the domestic, professional and school environments of modern societies. They are an essential part of emergency conditions, leading to serious consequences for the health and life of the victims. The specificity of the treatment process and the care of patients with burns occupy a significant place for health care specialists participating in each stage of the treatment and diagnostic process, require a multidisciplinary approach of medical teams from all structures of the health system. This requires awareness and an increase in their professional competence, in terms of risk factors, trauma severity, pre-hospital behavior towards the victims at the scene of the accident, as well as the provision of first medical aid in outpatient settings which will contribute to a better quality of the medical care.

Objective: to investigate the training, experience and competence, and the need to increase the professional knowledge and skills of health care professionals in relation to burns.

Material and methods: Surveyed with a special questionnaire developed by the team are 54 nurses, average age 49.9 years, from the emergency and surgical departments of University Multiprofile Hospital for Active Treatment - Burgas. Results: Well prepared theoretically and practically are 27.8% and 30.6% of respondents, respectively; do not have knowledge for dressing techniques for burns (25%), as well as for modern materials and local remedies for the treatment (33.3%). Standard nursing care protocols for burn patients were missing or inadequate (61.1%). A need and desire for training and increasing professional knowledge and skills in burns was found among 74.9% of the respondents. Conclusion: There is a need to develop and update the training of nurses in the area of care for patients with burns.

Key words: burnout, education, professional knowledge and skills, health care, nursing

ВЪВЕДЕНИЕ

Според Световната здравна организация 90% от травмите с изгаряния са често срещани в развиващите или слабо развитите нации, като 70% от тях са при деца. Всяка година над 300000 души умират само от пожари (11), а смъртността от термични, електрически и химически изгаряния е много по-голяма. Коефициентът на смъртност свързан с травмите е по-висок в страните с нисък и среден доход (4,5 смъртни случая / 100000 годишно), отколкото в страните с висок доход

(1,0 / 100000 годишно). Изгарянията са сред най-опустошителните от всички наранявания и основен глобален проблем за общественото здраве. Около 265000 смъртни случая годишно са причинени от изгаряния при хора с нисък към среден доход, където изгарянията са водеща причина и за инвалидност сред пострадалите. В САЩ изгарянията са третата водеща причина за смъртност от пожари и на второ място, като причина за нараняване при възрастни над 70 години. В България точният брой на травмите от изгаряне е трудно да се определи. Няма официални статистически данни за

поразените, дори изследванията в областта на епидемиологията на травмата в различните възрастови групи са недостатъчни (5,6,7,8).

Световната асоциация по изгаряне (International Society for Burns Injuries - ISBI), създадена през 1965 година в Единбург, Шотландия работи за намаляване на инцидентите от тази тежка травма, като предлага стратегии за подобряване методите на лечение и за обучение. Днес в организацията членуват над 100 страни и над 2000 членове, включително и от България, с различни специалности, имащи отношение към лечението на тази травма (3).

Изгарянията са изключително трудни за лечение травми, което започва от мястото на поражението и продължава с месеци и години след затваряне на раните. Този процес включва три етапа – доволнично поведение, лечение на травмата в болнично заведение и лечение на последствията. (4). Доказаните практически подходи за прилагане на здравни грижи в лечебния процес изисква съвременни познания за патофизиологията, целите на лечението и не на последно място – за превенция на травмата и усложненията от нея (3). Ефективните грижи при изгаряне се основават на алгоритми за стандартно поведение и подходи за прилагане на качествени грижи в отделните етапи на лечебния процес – доволнична помощ, прием на пациенти в диагностично-консултативните и спешните отделения, при пациенти в термичен шок, при прилагане на интензивни грижи, в хода на лечението и грижите във възстановителната фаза след изгаряне, в домашна среда. (9).

Лечение и грижи за пациенти с изгаряне може да се наложи да се проведе във всяко хирургично отделение/ клиника за болнична помощ, поради ограничения брой специализирани структури за лечение на изгаряния в България. Медицинските сестри, работещи в хирургични структури, трябва да притежават знания и клинични умения в рамките на своята компетентност, съгласно изискванията на въведените алгоритми и протоколи за работа в съответната структура (3,9). Във връзка със значимостта на ролята на медицинските сестри за справяне с проблемите на изгарянията е направено анкетно проучване в лечебни заведения в гр. Бургас относно:

- професионалната компетентност на професионалистите по здравни грижи за лечение на изгаряния;
- установяване на информираността, професионалните знания и умения на професионалистите по здравни грижи относно грижите за пациенти с изгаряния;
- необходимостта от повишаване на професионалната квалификация за оказване на първа/спешна помощ и предоставяне на здравни грижи при изгаряния.

Целта на изследването е да се проучи подготовката, опита и компетентността, както и потребността от повишаване на професионалните знания и умения на специалистите по здравни грижи във връзка с изгарянията.

Материали и методи

Проучването е проведено през януари-февруари 2019 г. сред професионалисти по здравни грижи, работещи в спешно-приемно и хирургическо отделения на УМБАЛ-Бургас. Приложен е анкетен метод като за целта е разработена анкетна карта от изследователския екип. Анкетирани са 54 медицински сестри на средна възраст 49,9 години. Общият трудов стаж по специалността е средно 26 години, като преобладаващият дял от участниците са посочили „над 10 години“ стаж. По месторабота анкетирани медицински сестри се разпределят както следва: 63,9% - в хирургично отделение и 33,3% в Спешно приемно отделение.

Резултати и обсъждане

Резултатите от изследването показват, че голям процент от анкетирани определят подготовката си като недостатъчна или се чувстват само до известна степен подготвени по проблема. Същевременно, на голям дял от респондентите (44,4%) се е налагало често в практиката да полагат грижи за пациент с изгаряне.

Резултатите от самооценка относно теоретичната подготвеност за лечение и грижи при изгаряния сочат, че само 27,8% от анкетирани сестри се считат за подготвени, 50% от анкетирани се считат за подготвени в известна степен, а 8,3% се считат за категорично неподготвени.

Самооценката на анкетирани относно притежаваната необходима практическа подготовка за грижи при лечение на пациент с изгаряне показва, че тези които се считат за подготвени са 30,6%, подготвени в известна степен са 36,1% и отново 8,3% се определят като категорично неподготвени. За съжаление не малък е относителният дял сред анкетирани, заявили липса на всякакви теоретични знания и практически умения - 8,3%.

Самооценката на притежаваната необходима подготовка за оказване на първа/спешна помощ на пострадали при изгаряне показва следните резултати: подготвени - 36,1%, в известна степен - 30,6%, неподготвени - 11,1%, а 22,2% не могат да преценят притежават ли необходимите знания и опит да оказват медицинска помощ при подобно увреждане. Наблюдава се зависимост между общия трудов стаж и подготовката на професионалистите по здравни грижи за оказване на спешна помощ и предоставяне на грижи при изгаряния.

При проведеното проучване се установи, че значителен дял от респондентите нямат никакви познания за материалите и локалните средства за лечение, както и че не познават съвременните методи и превързочни техники. Изследването показва, че едва 16,3% от сестрите имат познания за съвременните материали и локални средства за лечение на изгарянията, а 38,9% от специалистите познават само до известна степен съвременните материали и локални средства за лечение. Познаването на превързочната техника, както и на съвременните подходи за лечение са от съществено значение при оказване на качествена медицинска помощ. В проучената от нас извадка едва 16,3% имат познания за съвременните материали и локални средства за лечение, а 25% заявяват, че имат такива в известна степен; значителен е относителният дял на нямашите никакви познания. Анализът показва зависимост между общия трудов стаж на респондентите и практическите им познания за превързочните техники и съвременните материали и локалните средства за лечение на раните от изгаряния.

Относно базисната подготовка на медицинската сестра за справяне с грижите за пациент с изгаряне, 30,6% от анкетирани я считат за достатъчна, 44,4% за отчасти достатъчна, а 22,2% за недостатъчна, 2,8% не са отговорили. За последните пет години само 19,4% от респондентите са участвали в курс за следдипломно обучение по темата, а 66,7% никога не са участвали в такъв курс. В хода на изследването проучихме желанието за участие в допълнително надграждащо базовите им познания обучение по темата за изгарянията. Значителна част от респондентите 74,9%, имат желание за обучение и повишаване на професионалните знания и умения. Според 11,1% от анкетирани следдипломно обучение не им е необходимо, а 13,9% нямат мнение по въпроса. Предпочитанията на изразили те желание за обучение по проблема са за курсове по

СДО. От икономическа гледна точка непрекъснатото обучение трябва да се разглежда, като интегрална част от всеобщата тенденция за повишаване на финансовата ефективност на болничната помощ в страната. (1)

Законовото регламентиране на норми и стандарти в клиничната практика допринася за определяне на общите постановки на здравните грижи, които от своя страна са основа за развитие на политика за качество на грижите във всяко лечебно заведение. (2,10) Също така те осигуряват полезен образователен инструмент за всички членове на екипа за грижа при изгаряне, тъй като отразяват отговорностите на всеки един от тях. Вероятността да се наложи обгрижване и терапия за пациенти с изгаряне в хирургичните отделения или клиници извън специализираните, води до необходимостта от изготвяне на документи, които да гарантират качеството на грижите за тези пациенти. Значителна част от анкетираните 61,1% съобщават, че няма въведени протоколи за сестрински грижи при изгаряния или ги оценяват като недостатъчни. Едва 27,8% отговарят на въпроса утвърдително. Резултатите демонстрират липса на изработени и въведени управленски средства, чрез които да се осигури обучението на персонала на работното място и да се гарантира необходимото качество на грижите при изгарянията. Общата подготовка и професионалните компетенции на медицинските специалисти в областта на хирургията и хирургичните грижи дава увереност, че в повечето случаи те могат да се справят с проблемите на пациентите с изгаряне. Получените резултати обаче показват, че по-малко от 1/3 са лицата имат увереността да се справят с грижите при пациенти с изгаряния.

Изводи

- Професионалистите по здравни грижи, работещи в хирургични и в спешни звена на болничната помощ в Бургас оценяват компетентността си за непълна по отношение на лечението и грижите при болни с изгаряне;
- Самооценката на професионалистите по здравни грижи по отношение на теоретичната и практическата им подготовка за извършване на специални грижи при изгаряне показва потребността от допълнително обучение;
- Установява се, че стандартни протоколи за поведение и специални грижи при пациенти с изгаряне липсват или са недостатъчни.

Заклучение

Динамично променящите се здравни потребности на пациентите в съвременното здравеопазване изискват от професионалистите по здравни грижи да надграждат своите знания и умения с цел прилагане на аналитични и иновативни подходи в медицинската практика. За осъществяване на качествени и непрекъснати грижи медицинските сестри трябва да притежават съответната подготовка и компетентност. Поради липсата на специализирана структура за лечение на изгарянията в Бургас, всяко болнично заведение с хирургична насоченост, може да осигури приемане на пострадали с изгаряне и да започне лечението им. Това изисква добра подготовка на медицинския персонал, което определя и нуждата от обучение с цел повишаване на професионалните им компетенции като необходимо условие за постигане на високи стандарти при лечение на изгаряния. Продължаващото и непрекъснатото обучение е фундаментална необходимост за всяка здравна програма или институция, която иска да поддържа професионалните стандарти. Придобиването на знания и практически умения зависи не само от базовото

обучение, а изисква повишаване на професионалната компетентност чрез продължаващо обучение и продължителна квалификация с цел устойчиво развитие на човешките ресурси в системата, като следва принципа за “непрекъснатост на обучението през целия живот”. (2). Обучението трябва да е с насоченост към познания за оказване на първа медицинска помощ, грижи за локално лечение на засегнатите раневи повърхности, прилагане на сестрински интервенции във фазата на термичния шок, грижи за психичното и емоционалното състояние на пострадалите и не на последно място – грижи за ресоциализацията на тези пациенти. членове на екипа (3).

Литература:

1. Александрова М. Съвременни тенденции в обучението на медицинските сестри. София, (2007), 23-24.
2. Александрова М. Модели за непрекъснато обучение на медицинските сестри. В: Сборник научни студии и статии на ЮЗУ „Неофит Рилски“ – Съвременното образование – мисия и визия. Благоевград, София, УН „Неофит Рилски“, (2010), 459-462.
3. Димитрова А. Мениджмънт на грижите при изгаряне, ЦМБ, МУ - София, 2019
4. Димитрова А. Необходимост от обучение на специалистите по здравни грижи по проблемите на изгарянията в детската и юношеска възраст. Управление и образование, (2019), 15 (5): 25-32
5. Заякова Й, И. Въжаров, А. Станев, и др. Епидемиологичен анализ на пациенти с изгаряне в Източна България, Бърнс, (2014); 40 (4): 683–8.
6. Каишева, Е., Д. Радойнова, Й. Заякова. Характеристики на изгарянията в детска възраст, Социална медицина (2018), 3/4
7. Танчева, Д. Съвременни подходи и протоколи при интензивното лечение на обширните изгаряния, дисертационен труд, 2008. С.
8. Хаджийски, О. Изгаряния и измръзвания. Ръководство по хирургия с атлас, т. 7, Академично издателство „проф. Марин Дринов“, С., 2008. с. 230:247
9. Dimitrova, A. Necessity of professional competence of healthcare specialists at the treatment of patients with burns. Knowledge, International Journal (Skopje), March 2019, 30 (4) : 931-937
10. Potokar TS, Prowse S, Whitaker IS et al. A global review of burn research highlights the need for networking with the developing world. Burns (2008); 34 (1):3-5.
11. WHO joins forces with International Society for Burn Injuries to confront global burden of burns. Burns (2008), 34 (1): 3-5.